

O posiadanie suwerennego państwa – porównanie Królestwa Nepalu i Chanatu Kalat/Baluczystanu

Suwerenność to niezależność rządu danego państwa od rządów innych państw oraz organizacji międzynarodowych w zakresie podejmowania decyzji. Pojęcie suwerenności jest blisko powiązane z instytucjami państwa i rządu, niepodległości i demokracji (*Encyklopedia Britannica* 2004: 250).

Niepodległość można zdefiniować jako rządy w państwie sprawowane przez jego mieszkańców funkcjonujących w warunkach suwerenności. Profesor Mansur Akbar Kundi z University of Baluchistan w Kwiecie pisze: „Państwo jest jednostką polityczną posiadającą terytorium, ludność, rząd i suwerenność (niepodległość)” (Kundi 2006: 240).

W XX wieku różne organizmy polityczne Azji Południowej o znamionach państwowości, lecz pozbawione suwerenności, oraz narody tego regionu starały się uzyskać status niepodległego państwa – podmiotu relacji międzynarodowych. Wiele z nich odwoływało się do historycznych okoliczności swej państwowej tradycji oraz umów zawieranych zwłaszcza z państwami innymi niż ich kolonialny dominant – Wielka Brytania.

Niektórym narodom (dynastiom, ludom) udało się uzyskać i utrzymać status państwa. Inne, pomimo często podobnych uwarunkowań, państwa stworzyć nie zdołały.

Poniżej przedstawiam krótki rys porównawczy Nepalu oraz państwa Baluczów, Chanatu Kalat. Wybór tych dwóch podmiotów historycznych zasadza się na podobieństwie położenia geograficznego i politycznego, to znaczy na pograniczu dwóch dużo większych państw i regionów.

Nepal i Baluczystan to krainy bogatej, ale i surowej przyrody, znajdujące się na pograniczu dwóch regionów. W pierwszym przypadku to region Himalajów i wzgórz pokrytych roślinnością zwrotnikową. W drugim to skaliste, niemal pozbawione roślinności wzgórze, góry i pustynia, prowincje obecnego Pakistanu i Iranu. Oba regiony zamieszkują narody o silnym poczuciu własnej niezależności i oba przez kolonialne władze brytyjskie uznane zostały za *martial races* (w wolnym tłumaczeniu to ludy nawykłe do wojny, wojownicze) w przeciwieństwie do innych narodowości, na przykład Bengalczyków (Moroń 2005).

Nepal od XIX wieku posiada niekwestionowaną suwerenność. Baluczystan, inaczej Chanat Kalatu, ogłosił ją wprawdzie 15 sierpnia 1947 roku i w sposób ciągły Baluczowie przedstawiają swe aspiracje do suwerenności, lecz nigdy suwerennego państwa Baluczów w ciągu ostatnich 150 lat nie było (*Balochis of Pakistan*

2006: 19). Wydaje się, że procesy dzięki którym pewne regiony Azji Południowej zostają państwami niepodległymi, a inne nie, nie podlegają sztywnym regułom.

Dylematy takie dotyczą też innych regionów świata. Dlaczego powstał i utrzymał swą identyfikację państwową Luksemburg, a nie został państwem belgijski region Liège? Dlaczego pozostała państwem Austria, a nie została państwem Bawaria? Można podjąć próbę wskazania pewnych elementów w historii wybranych regionów Azji Południowej, szczególnie w XIX wieku, które istotnie zaważyły przy tworzeniu fundamentów pod niepodległe państwa tego regionu do połowy XX wieku.

W Azji Południowej można mówić o zorganizowanych jednostkach administracyjno-obronnych od starożytności (Ludden 2004: 20–21).

Czas powstania dzieła *Arthashastra* autorstwa Kautilii źródła określają różnie: od IV wieku p.n.e do 150 roku n.e. Bez względu na datowanie dzieło to stanowi integralną całość nauki o państwie. Profesor R.P. Kamble postuluje, iż „nie ma przekonujących argumentów, dla których dzieło to nie mogłoby być uznane jako wykonane przez Kautilię dla wspomnienia dojścia do władzy Czandragupty w królestwie Magadha” (Kamble 1965: 98). Państwo Kautilii nie jest państwem narodowym, gdyż ten koncept według modernistycznych teorii narodu i nacjonalizmu możemy datować w Europie umownie od czasów nowożytnych. W tym zakresie jest wskazywana rola traktatu westfalskiego z 24 października 1648 roku, definiującego zasady suwerenności i prezentującego idee państwa narodowego (Kundi 2006: 274–275). W Azji Południowej koncepcję państwa narodowego zaczęto wprowadzać w życie od końca pierwszej połowy XX wieku.

Pytanie o państwowość regionu pogranicza w rozumieniu granicy dwóch państw lub regionów geograficznych w odniesieniu do Azji Południowej dotyczyć może między innymi linii Himalajów i linii górsko-pustynnej granicy z Persją i Afganistanem. Stąd próba porównania Nepalu i Kalatu.

Nepal jest państwem o powierzchni 147 181 km², znajdującym się w rejonie środkowych Himalajów. Pasma jednych z najwyższych szczytów himalajskich zajmuje praktycznie jedną trzecią część kraju. Miasta są usytuowane w dolinach. Południową część kraju stanowi pogórze będące częścią terenów górskich należących do Indii (północ stanu Uttar Pradesh i Bihar) zwane po obu stronach Tarai. Długość nepalskiej granicy z Indiami wynosi 1580 km, a nepalsko-chińskiej 1415 km. Nepal jest krainą górską, ze słabo rozwiniętą komunikacją i trudną do zdobycia militarnie. Nepal nie posiada żadnych znaczących bogactw naturalnych.

Ludność Nepalu wynosi około 22,1 mln. Nepal jest państwem wielonarodowym. Na podstawie kryterium rasy i pochodzenia ludność Nepalu można podzielić na trzy grupy: lud mongoloidalny, indoaryjski i australoazjatycki (Phadnis 1989: 40). Trzy czwarte ludności ujmują się w kategorii Indusów non-Tarai (50%) i Tarai (25%) od nazwy wyżej wymienionego rejonu pogranicza z Indiami. Nawet przy uwzględnieniu wspólnej religii obu grup (choć z dużymi różnicami tradycji), zarówno różnice językowe (non-Tarai mówiący w nepali, a Tarai w hindi), jak i historia obecności obu grup na terenach nepalskich czy karnacja skóry (non-Tarai jaśniejsza, Tarai ciemniejsza) stanowią o celowości dokonania rozróżnienia jak powyżej. Pozostałe 25% stanowią ludy Tomang (około 5%), Kirami, Newami i Tharus każdy po około

3–4% oraz Gurungowie, Szerpowie, Magarowie i Muzułmanie każdy po około 1–3% (Mansingh 2003: 288).

Nepal jest kolejnym przypadkiem (obok na przykład Sri Lanki czy Bośni), gdzie identyfikacja religijna (islamska) jest podawana jako narodowa. Zatem jest to sytuacja, w której jako swą pierwszą i zasadniczą identyfikację osoby podają przynależność do wspólnoty religijnej, traktując to jako dużo istotniejsze niż wyróżnik etniczny. Jest to porównywalne na przykład z przypadkiem katolików i protestantów irlandzkich lub niekiedy Żydów.

Niemal 80% ludności Nepalu, w tym dynastia królewska i arystokracja oraz rządzące Nepalem grupy, jest zbliżona etnicznie i lingwistycznie do ludności północnych Indii (z pogranicza z Nepalem). Pomimo tej bliskości możliwe jest jednak precyzyjne identyfikowanie różnic. Wraz z pozostałymi 20% ludności stanowi to jednoznacznie o wielonarodowym charakterze Nepalu.

Baluczyskański Kalat obecnie nie jest państwem, lecz przez wieki był podmiotem o znamionach państwowości. W chwili powstania konfederacji państwa Chanatu Kalat w roku 1666 jego powierzchnia wynosiła 250 km² (Baloch 1977: 22). Z biegiem czasu jednak chanat powiększał swą powierzchnię.

Chanat nigdy nie obejmował wszystkich terenów zamieszkałych przez Baluczów. Wydaje się, że umowna identyfikacja Chanatu Kalat z historią aspiracji tego ludu do państwowości jest uzasadniona. Zatem dla celów niniejszego porównania Kalat będzie postrzegany jako księstwo – państwo Baluczów przy wszelkich zastrzeżeniach, jakie można w tej mierze uczynić. Królowie Nepalu również nigdy nie byli władcami wszystkich członków narodowości czy plemion, które Nepal zamieszkuje. Cały Baluczystan, rozumiany jako prowincja pakistańska, obejmuje około 347 200 km², Kalat zaś, taki jaki został wyodrębniony z całości Baluczystanu w wyniku podziału tej krainy na trzy regiony w roku 1876 (Hunter i in. 1908: 317–318), miał powierzchnię 91 909 km².

Po stronie irańskiej znajduje się również region zamieszkały przez Baluczów. Teren ten był jednak w znacznej części przede wszystkim szlakiem przemysłowym i historycznie nie stanowił regionu powstawania załączków odrębnych jednostek o znamionach państwowości.

Kalat zajmuje teren pustylny i szczególnie w części zachodniej i północno-zachodniej górzysty. Baluczystan, w tym rejon Kalat, zamieszkuje różne narodowości. Kalat to przede wszystkim Baluczowie posługujący się językiem baluczi, ale i Baluczowie mówiący drawidyjskim językiem brahui. Stałe sąsiedztwo Pasztunów, Hazarów i Pendzabczyków powoduje osiedlanie się tych ludów w Baluczystanie, a co za tym idzie – postępujące zmiany struktury narodowościowej. Wywołuje to poważne niepokoje, które na razie nie przerodziły się w otwarty konflikt (*Balochis of Pakistan* 2006: 32, 34). Teren Baluczystanu, w tym Chanat Kalatu, był regionem pogranicza Indii Brytyjskich z Persją oraz Afganistanem.

Kalat nie posiadał wówczas żadnych ważnych bogactw naturalnych ani nie był terenem atrakcyjnym dla rolnictwa czy przemysłu, choćby ze względu na małą populację. Cały teren Baluczystanu według stanu na rok 2003 zamieszkiwało 7,2 miliona mieszkańców, co daje około 20 osób na km².

O znaczeniu Kalatu stanowiło jego położenie na pograniczu z Persją i Afganistanem. Sam Chanat Kalatu od czasu zawarcia traktatu w 1876 roku nie miał wspólnej granicy z Afganistanem. To strategiczne położenie Kalatu do początku XX wieku oznaczało, że stanowił on część strefy buforowej wobec wpływów Rosji imperialnej. Właśnie ze względu na owo strategiczne położenie Kalatu Brytyjczycy traktatem z 1876 roku zagwarantowali sobie bezpośrednią kontrolę nad terenami oddzielającymi terytoria Kalatu i Afganistanu. Nowoczesne państwo nepalskie zostało utworzone w drugiej połowie XVIII wieku, w okresie panowania króla Prithvi Narayan Shaha (1742–1775) (Thapa 2001: 103–116), który w 1768 roku przeniósł stolicę do Katmandu. Wcześniej w regionach dzisiejszego Nepalu panowały królewskie dynastie: Liczczhawi, Wajśja, Thakuri, Nuwakote, Thakuri, ponownie Vaisiya Thakuri oraz Malla Shal. (Dziesiątym królem dynastii Shah był Prithvi Narayan Shah).

Znamiona państwowości Kalatu datują się od roku 1666. Od tej pory istnieje ciągłość dynastyczna do czasów Ahmad Yar Khana, który dwukrotnie był chanem – drugi raz w roku 1958, już w stanie konfliktu z władzą pakistańską, która rozwiązała Chanat Kalatu w dniu 14 października 1955 roku.

Wydaje się, iż argumenty dotyczące ciągłości władzy lub też zarządu terytorialnego przed XVIII stuleciem, mają w kontekstach tworzenia się państw w Azji Południowej znaczenie drugorzędne. Są to fakty historyczne mogące być wsparciem w zakresie kierunku rozwoju danego regionu, jednak ekstrapolowanie historycznego funkcjonowania jednostek o znamionach państwa sprzed XVIII stulecia w Azji Południowej, jako uzasadnianie idei ich działania i istnienia jako suwerennych podmiotów, w okresach późniejszych, tzn. przede wszystkim w XX wieku, jest argumentem o znaczeniu emocjonalnym lub doraźnie służącym kreowaniu idei nacjonalistycznych.

Czynnikami określającymi zasięg terytorialny tych suwerennych państw były kryteria geograficzne, formuła granic z okresu kolonialnego, ale i kryterium religijne. Tożsamość językowa nabrała znaczenia – z małymi wyjątkami – dopiero w okresie niepodległości państw Azji Południowej. Duże znaczenie miały okoliczności funkcjonowania podmiotów o znamionach państwa w regionie Azji Południowej w XIX wieku. W warunkach Azji Południowej oznaczało to w dużym stopniu charakter i formułę relacji z Brytyjczykami, w tym znaczący element, w jaki sposób dane podmioty wpisywały się w realizację polityki brytyjskiej w regionie. Wydaje się, iż w odniesieniu do Nepalu można stwierdzić, że jego władcy potrafili wypracować efektywną i korzystną dla państwa nepalskiego formułę relacji z Brytyjczykami w XIX wieku (i w pierwszej połowie XX wieku) (Mytych 2002: 26).

Nepal jako państwo, a więc od drugiej połowy XVIII wieku, prowadził jedną ważną dla kraju wojnę. Była to wojna z Kompanią Wschodnioindyjską, toczona w latach 1814–1816, którą Nepal przegrał i stracił ponad jedną trzecią swego terytorium. Wojna zakończyła się podpisaniem traktatu w Saugali 4 marca 1816 roku. Nepalską ekspansję terytorialną zatrzymano, a rynek nepalski otwarto dla towarów z Indii Brytyjskich.

Nepal pozostał jednak niepodległym państwem. Brytyjczycy ustanowili jedynie swego rezydenta w Katmandu. W istocie Brytyjczykom nie zależało na kolonizacji

tej górzyszej krainy (Mytych 2002: 17). Postanowienia traktatu z Saugali, bez względu na zatwierdzone wpływy brytyjskie, nie czyniły z Nepalu kolonii brytyjskiej. Zawieranie traktatów przez księstwa i królestwa Azji Południowej z Brytyjczykami nie jest żadnym szczególnym wyróżnikiem i nie może być elementem uzasadniania postulatu suwerennej państwowości dla organizmów, które takowe zawierały.

Nepal jednak podpisywał traktaty również z innymi państwami, choć Wielka Brytania nie była nigdy państwem kolonizującym Nepal, a więc w jakimś sensie też może być uznana za równorzędną stronę traktatów z Nepalem w ówczesnych czasach. W roku 1856 Nepal zawarł traktat z Tybetem. Był to traktat Chaitra Sudi z 1856 roku.

Od czasu zawarcia traktatu w Saugali Nepal stał się sojusznikiem Brytyjczyków. Jednym z postanowień tego porozumienia było prawo werbunku Nepalczyków do armii brytyjskiej. W okresie wojen sikhijskich 1845–1846 i 1848–1849 król Nepalu zaoferował Brytyjczykom wsparcie sześciu regimentów wojskowych. Podczas powstania w roku 1857 Nepalczycy nie dołączyli do powstania i ich udział po stronie brytyjskiej w znacznym stopniu przyczynił się do zwycięstwa Wielkiej Brytanii. Nepal poprzez politykę swych królów i rządów ustawił się w XIX wieku na pozycji lojalnego sojusznika Brytyjczyków. Jednocześnie przedstawiał się jako aliant słabnącej dynastii mandżurskiej w Chinach. Przegrane przez Chiny wojny z Brytyjczykami (1840–1842, 1856–1858), a później z Japonią w 1895 roku, sprawiły, że deklaracje sojuszu ze strony Nepalu wobec Pekinu były przezeń oceniane jako wartościowe. Takie działania monarchów nepalskich skutkowały między innymi nadawaniem im wysokich tytułów brytyjskich i chińskich czy przyznawaniem podarunków i tym podobnych zewnętrznych oznak bliskości, które w kategoriach *realpolitik* nie mają z reguły wielkiej wagi, niemniej w opinii poddanych króla Nepalu, Brytyjczyków oraz Chińczyków tworzyły i umacniały obraz suwerennego królestwa nepalskiego. Zatem zarówno Chiny, jak i Wielka Brytania ceniły i szukały poparcia Nepalu dla utrzymywania porządku w swych dominiach (Mytych 2002: 25). Dodatkowym elementem wpisującym się w proces budowania obrazu państwowości Nepalu była wizyta króla Nepalu Jung Bahadura, który od kwietnia 1850 do lutego 1851 roku przebywał w Londynie, a następnie w Paryżu. Król Nepalu został przyjęty przez królową Wiktorię. Podczas całej wizyty był on traktowany jak głowa suwerennego państwa.

Rezultaty tej podróży były wielowymiarowe. Król utwierdził się w przekonaniu, iż należy być lojalnym sojusznikiem Brytyjczyków i trzymać ich z dala od spraw wewnętrznych swego królestwa. W latach pięćdziesiątych XIX wieku przeprowadzono w Nepalu wiele reform, w tym kodyfikację prawa. Nepal jednak pozostawał państwem zamkniętym, budując swą suwerenność na lojalnym sojuszu z Brytyjczykami, gdy ci potrzebowali wsparcia, na przykład militarnego, i nie dopuszczając w miarę możliwości do ingerencji w swoje sprawy wewnętrzne. Władcy Kalatu nie potrafili ustalić formuły takiej współpracy z Brytyjczykami, która byłaby czynnikiem sprzyjającym uznaniu w przyszłości państwa Kalat.

W XIX wieku Brytyjczycy nie uznawali Baluczów za społeczność, z którą można się układać i od której oczekiwać można lojalnej współpracy, zwłaszcza w czasach

wojen. W ocenie brytyjskiej nie można było z takimi partnerami wejść w jakiegokolwiek trwale przedsięwzięcie polityczne (Baloch 1977: 228).

Brytyjczycy nie uważali przywódców baluckich i ich wojsk z osobna lub razem za zagrożenie swych interesów, tak jak nie uznawali Nepalu z jego wojskiem i strukturą za niebezpieczne. Obawy brytyjskie co do władców regionów pogranicza Indii Brytyjskich dotyczyły zasadniczo sytuacji, w której owi władcy mogliby się stać narzędziem realnej siły zagrażającej interesom brytyjskim w Indiach. Wydaje się, że do takich ocen brytyjskich jako elementu wpływającego na realność aspiracji państwowych Baluczów można dodać to, iż chan Kalatu był władcą praktycznie całkowicie zaabsorbowanym sprawami wewnętrznymi swego księstwa.

Brytyjczycy byli istotnym graczem politycznym w sprawach wewnętrznych Chanatu Kalat i relacjach jego władców z sardarami, to jest lokalnymi przywódcami. Kopia brytyjskiego dokumentu – pismo pułkownika sir W.L. Merewethera, komisarza Sindu, załącznik nr 6 (commissioner of Sind), skierowanego do gubernatora i prezydenta Rady Bombaju sir W.R. Seymoura Fitzgeralda, a datowane na 11 kwietnia 1872 roku, napisane w Karachi (oryginalna pisownia w dokumencie Kurachee), zawiera wsparcie tezy, że Brytyjczycy nie uznawali Baluczów i ich wodzów za wiarygodnych partnerów. Sami Anglicy byli włączani przez Baluczów do czysto wewnętrznych, niekiedy wręcz prywatnych rozgrywek pomiędzy sardarami a chanem.

Pułkownik Merewether pisze między innymi:

Nie chcę, aby moje słowa budziły nadmierny optymizm, jeśli chodzi o oczekiwanie pozytywnych rezultatów takich zachowań [deklaracje lojalności wobec chana i zapobieganie wszelkim buntom i powstaniom – przyp. M.M.]. Nikt zaznajomiony z kapryśną naturą Baluczów Brahui i społecznymi przemianami zachodzącymi w ich kraju nie będzie pochopnie przykładał wagi do tych stwierdzeń (*Khelat Affairs* 1977: 360).

I dalej z tego samego źródła: „prywatne i indywidualne interesy są jedynym i najlepszym gwarantem ich przyszłego poprawnego zachowania”. W swym raporcie pułkownik relacjonuje rozmowę z wazeerem (szefem rządu chana Kalatu) Shangazi Walee Mohameddem, który zapewnia o lojalności chana wobec władz brytyjskich, skarżąc się jednocześnie na zachowania i bunty niektórych sardarów, czyli lokalnych przywódców (*Khelat Affairs* 1977: 352).

Zarówno podane cytaty, jak i cały dokument świadczą o charakterze relacji pomiędzy Brytyjczykami a Baluchami z chanem Kalatu na czele. Istotną cechą tych stosunków jest niska ocena Baluczów przez Brytyjczyków jako wiarygodnych partnerów i sojuszników. Brytyjczycy uważali ich za nieprzewidywalnych i nielojalnych.

Jednocześnie wodzowie Baluczów i sam chan w dużej mierze postrzegali Brytyjczyków jako instancję odwoławczą i swego rodzaju arbitra w wewnętrznych rozgrywkach, w tym sporach finansowych. Przykładem niech będzie fragment pisma chana Kalatu do Meer Alaudina Khorda, jednego z sardarów: „Byłeś mi winien 4000 rupii jako rozliczenie rachunków z Shawl, ale jako że kwotę tę wręczył mi major Green, nie musisz już się tą sprawą zajmować” (*Khelat Affairs* 1977: 354).

W żadnym razie chan Kalatu nie wykorzystywał położenia swego kraju na pograniczu Persji z Afganistanem do równoważenia brytyjskich wpływów perskimi.

Z tego co wiem, chan Kalatu nigdy nie odwiedził Teheranu ani Kabulu. Wydaje się, że koncepcji takiej w ogóle nie brano pod uwagę w polityce chanatu. Istotnie chanat Kalatu był stroną traktatu o wyznaczaniu granicy z Persją (linia Goldsmida), lecz zarówno sam ten fakt, jak i fakt odrębności Kalatu od innych państw książęcych w sensie braku członkostwa w Izbie Książąt nie są wystarczającymi argumentami dla powoływania się w pełnej rozciągłości na przykład Nepalu jako uzasadnienia własnych aspiracji dla państwa. Można powiedzieć, że relacje brytyjsko-nepalskie i brytyjsko-baluczystańskie różniły się w takim stopniu, że w dłuższej perspektywie czasowej doprowadziły do odmiennych rozwiązań politycznych.

Świadomy zagrożenia swej suwerenności ze strony Brytyjczyków w XIX wieku Nepal zaczął skutecznie występować z pozycji ich wiarygodnego sojusznika, odsuwając ich jednocześnie w maksymalnie możliwy sposób od spraw wewnętrznych.

Kalat, który został oceniony przez Brytyjczyków jako partner nieprzewidywalny, traktował jako rzecz naturalną angażowanie Brytyjczyków w wewnętrzne, rzecz by można – intymne, politycznie i finansowo, sprawy chanatu.

Dla władców Nepalu sprawami ważnymi w polityce zagranicznej były relacje z Chinami i Tybetem, a także wiarygodny sojusz z Brytyjczykami. Władcy Kalatu nie zajmowali się polityką zagraniczną. Rozgrywki z lokalnymi przywódcami nie wpisują się w tę dziedzinę. Aby podjąć takie działania, chan Kalatu musiałby mieć pewną pozycję wśród sardarów i ludu, a właśnie wewnętrzne rozgrywki absorbowały go najbardziej. Czy istniała realna możliwość, aby po 1857 roku Brytyjczycy mogli ocenić jako wiarygodnego któregoś z władców muzułmańskich? Czy chan Kalatu mógł się wykreować na sojusznika Brytyjczyków w wojnach afgańskich lub wiarygodnego strażnika pogranicza z Persją?

Być może gdyby chan Kalatu miał dobre i bliskie relacje z emirem Afganistanu i królem Persji, mógłby ewentualnie przy założeniu swej wiarygodności wobec Brytyjczyków próbować wejść w taką rolę.

Jest też prawdą, że przełomowe dla powstawania nowych państw w Azji Południowej lata 1946–1950 nie stworzyły okoliczności, w których utworzenie nowego państwa Kalat leżałoby w interesie któregoś z decydentów polityki regionalnej i światowej. Dziś Baluczystan jest nadal najbardziej zaniedbaną prowincją państwa pakistańskiego, którego od 60 lat jest częścią i z którym od samego początku istnienia toczy walki powstańcze (*Balochis of Pakistan* 2006: 58–59). Teraz, kiedy rysuje się perspektywa zwiększonych inwestycji w Baluczystanie, powstają na tym tle nowe zagrożenia dla identyfikacji baluckiej.

W rozmowie ze mną w Kwecie 27 kwietnia 2007 roku jeden z przywódców Baluczów, oskarżony przez władze Pakistanu o rebelię, wódz 14 plemion Sarawanu Nawab Mohammad Aslam Raisani powiedział mi:

Od 60 lat naszym udziałem są tylko opresje i cierpienie. Nie mamy zaufania do rządu pakistańskiego i jego armii. Wraz z inwestycjami w Baluczystanie pracę będą podejmować przedstawiciele innych narodowości i to zmieni strukturę demograficzną. Zgadzamy się na imigrację na takich warunkach, na jakich imigranci żyją i pracują w krajach Półwyspu Arabskiego. Nie będziemy mniejszością we własnym kraju, tak jak Sindi stali się mniejszością w Sindzie.

W przypadku Nepalu nie można mówić o istnieniu ruchu narodowego w rozumieniu wypełnienia aspiracji narodo-państwowych, gdyż takowe są spełnione. W odniesieniu do Baluczystanu można mówić o tworzącym się lub już istniejącym ruchu narodowym. W kontekstach historycznych termin „ruch narodowy” ma niejako przewagę nad „nacjonalizmem”, gdyż odnosi się do konkretnych działań grup lub jednostek (Hroch 1996: 94–95). Baluczowie mają silne poczucie niezależności. W toku historii zawsze brakowało im myśli politycznej elit, wykraczającej poza granice własnej krainy.

Taką myśl powzięli władcy Nepalu i wytrwali przy koncepcji równoważenia wpływów wielkich sąsiadów, ukazując siebie jako małych, ale przydatnych sojuszników pilnujących swej niezależności. Obie górskie krainy dzieliła między innymi skala myśli politycznej elit w ciągu ostatnich około 150 lat.

W roku 1962 podczas wizyty w Pakistanie ówczesny wysłannik prezydenta J.F. Kennedy’ego, Henry Kissinger, na pytanie o problem Baluczystanu odpowiedział: „Nie uznałbym istnienia problemu Baluczystanu, nawet gdyby uderzył mnie prosto w twarz”. Sprawa państwa Baluczystan nie jest zamknięta. Wobec trwałości aspiracji Baluczów realność powstania państwa Baluczów będzie zależeć w dużej mierze od interesów politycznych krajów Azji Południowej i globalnych graczy polityki światowej, a także od umiejętności Baluczów do zaprezentowania się jako wiarygodny sojusznik. Jak bardzo psychika Baluczów zmieniła się od czasów, kiedy w XIX wieku komisarze brytyjscy pisali o ich „kapryśnej naturze” i braku możliwości zawierania *permanent political undertaking*, pozostanie kwestią oceny, kiedy nadarzą się sposobne okoliczności do powstawania nowych państw w Azji Południowej.

Nepal jest uznanym członkiem wspólnoty narodowej. Trudno sobie wyobrazić, aby stał się obiektem agresji ze strony Indii lub Chin i został pozbawiony niepodległości. Nie znaczy to, że Nepal przestał być terenem, na którym stykają się lub wręcz ścierają wpływy przede wszystkim Chin i Indii. Stanom Zjednoczonym i Indiom zależy, aby Nepal nie stał się źródłem rozwoju terroryzmu światowego, stąd praktyczne uznanie przez Waszyngton, że Nepal leży w sferze wpływów Delhi. Tej oceny nie podziela Pekin, dlatego rząd nepalski kontynuuje politykę równowagi i umiejętnego rozkładania akcentów i aliansów przy całej dynamice stosunków wewnętrznych w tym kraju.

Nie istnieją obecnie okoliczności, w których globalny lub regionalny gracz polityczny postrzeżałby powstanie państwa Baluczystan lub Kalat jako element sprzyjający koncepcji rozszerzania swych realnych wpływów. Innymi słowy, nikt dziś nie jest zainteresowany destabilizacją Pakistanu.

Wyłącznie w trudnych aktualnie do określenia kontekstach konfederacyjnych obecnych państw subkontynentu indyjskiego możliwe ewentualnie będzie tworzenie jednostek o znamionach suwerenności na podstawie kryterium narodowego, bez antagonizowania interesów potęg globalnych. Czy gdyby powstało państwo Baluczów, byłoby to *quasi state*, żeby użyć nomenklatury Roberta H. Jacksona? (Jackson 1990: 21).

25 czerwca 2007 roku po prelekcji w PISM w Warszawie panu dr. V.P. Dutta, weteranowi indyjskiej dyplomacji i uczonemu w jednej osobie, zadano pytanie: „Czy

konfederacja państw Azji Południowej w rozumieniu pewnej suwerenności aktualnych stanów i prowincji jest możliwa?”. Odpowiedź była natychmiastowa: „Za 50, może 100 lat – tak, ale Pakistan będzie się sprzeciwiał”. Być może częścią takiej konfederacji byłyby i Nepal, i Baluczystan.

Bibliografia

- Baloch S.M.K. Khan, 1977, *History of Baloch race and Balochistan*, Ghosha-e-Adab, Quetta.
Balochis of Pakistan – on the Margins of History, 2006, Foreign Policy Center, London.
Encyklopedia Britannica, 2004, t. 41, Poznań.
- Hroch M., 1996, *Real and Constructed – The Nature of the Nation*, [w:] J.A. Hall (red.), *The State of the Nation*, Cambridge.
- Hunter W.W., Meyer W.S., Burn R., Cotton J.S., Risley H., 1908, *The Imperial Gazetteer of India*, Oxford.
- Jackson R.H., 1990, *Quasi States: Sovereignty, International Relations, and the Third World*, Cambridge.
- Kamble R.P., 1965, *The Kautilya Artashastra*, część III, Bombay.
Khelat Affairs, 1872, reprint 1977, Quetta.
- Kundi M.A., 2006, *Dictionary of International Relations*, Karachi.
- Ludden D., 2004, *India and South Asia*, Oxford.
- Mansingh S., 2003, *Historical Dictionary of India*, New Delhi.
- Moroń M., 2005, *Bengalscy muzułmanie. Od autonomii do niepodległego państwa*, [w:] „Kra-kowskie Studia Międzynarodowe”, nr 4, s. 215–226.
- Mytych K.B., 2002, *Królestwo Nepalu. Droga do niezależności – suwerenność Nepalu w kontekście jego stosunków z Indiami i Chinami w XX wieku*, Gdańsk.
- Phadnis U., 1989, *Ethnicity and Nation Building in South Asia*, New Delhi.
- Selig S.H., 1981, *In Afghanistan's Shadow – Baluch Nationalism and Soviet Temptations*, New York, Washington D.C.
- Thapa N.B., 2001, *A Short History of Nepal*, Kathmandu.
- Traktat Chaitra Sudi z 1856 r., dostępny w: www.tibetjustice.org/materials/treaties/treaties6/html [pobrano 15.01.2010].